

Připomínky České odborné společnosti pro inkluzivní vzdělávání k návrhu novely zákona, kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

Předložená novela školského zákona některé pozitivní změny, ale také změny potenciálně rizikové. Za nejvíce problematickou změnu považujeme návrh na zrušení pozice asistenta pedagoga jako podpůrného opatření poskytovaného na principu individualizované podpory znevýhodněných žáků základních škol v míře, kterou nezbytně potřebují k vyrovnání příležitostí a uplatnění svých práv na rovnoprávném základě s ostatními. Novela navrhuje ukotvit asistenta pedagoga jako standardní pedagogickou pozici v základním a zájmovém vzdělávání formou tzv. parametrizace, přičemž změna je zdůvodněna sjednocením a zlepšením pracovních podmínek asistentů pedagoga a snížením administrativní zátěže na straně škol, školních družin a školských poradenských zařízení.

Parametrizace pozic asistentů pedagoga není v principu špatným záměrem, pro zvyšování jistoty a stability této pozice ze strany ředitelů i samotných asistentů pedagoga. Je však nezbytné nadále zachovat pozici asistenta pedagoga jako podpůrné opatření, tak aby školy měly i nadále možnost získat asistenta pedagoga nad rámec parametrizovaných úvazků, pokud bude zřejmé, že jejich rozsah nedostačuje k zajištění vzdělávání znevýhodněných žáků v dané škole. A to zejména pro žáky se zvýšenou potřebou individuální podpory anebo pro školy s vyšším počtem žáků socioekonomicky znevýhodněných. Podpůrné opatření asistent pedagoga a jeho financování prostřednictvím normované finanční náročnosti je vhodnější v situaci přestupu žáka s vyšší mírou potřeby individualizované podpory do jiné školy v průběhu školního roku. Návrh novely pro tyto situace počítá s úhradou z prostředků tzv. krajské rezervy. Financování tímto způsobem je návratem do stavu před rokem 2016, kdy byly prostředky na asistenty přidělovány z krajské rezervy v každém kraji odlišně a především na úkor nenárokové složky platů pedagogických pracovníků.

Novela ruší asistenta pedagoga jako podpůrné opatření v základním vzdělávání (s výjimkou přípravné třídy základní školy), které je přiznáváno podle individuálních potřeb dítěte se speciálními vzdělávacími potřebami. **Úvazky asistentů pedagoga mají být nově financovány podle předem nastavených parametrů školy, jejichž koeficienty však zatím nejsou známy a bude je upravovat až podzákoný předpis** (nařízení vlády č. 123/2018 Sb., o stanovení maximálního počtu hodin výuky financovaného ze státního rozpočtu pro základní školu, střední školu a konzervatoř zřízenou krajem, obcí nebo svazkem obcí, ve znění pozdějších předpisů).

Současně se plánuje novelizace vyhlášky č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění pozdějších předpisů (vyhláška SVP). Úprava se dotkne zejména přílohy č. 1, podle které nebude možné poskytnout podpůrné opatření asistent pedagoga v základních školách a školních družinách. Jedná se o stejné legislativní ukotvení zavedené u základních škol zřízených podle § 16 odst. 9 školského zákona (speciální školy) novelou vyhlášky SVP, účinnou od ledna 2020, která zakázala poskytování některých podpůrných opatření včetně asistenta pedagoga v těchto školách. V tomto bodě je však vyhláška SVP v rozporu se školským zákonem (i mezinárodními úmluvami), které zakotvují právní nárok každého dítěte na podporu, jakou ke vzdělávání potřebuje bez ohledu na druh školy, ve kterém se vzdělává (tj. škola veřejná, soukromá, speciální). I z tohoto důvodu se jí z podnětu několika organizací zabývá Kancelář veřejného ochránce práv a také ČOSIV dlouhodobě navrhuje zrušení této její části pro rozpor podzákoného předpisu se zákonem.

Zkušenosti ze speciálních škol ukazují, že žáci s potřebou individuální podpory jsou v těchto školách v důsledku parametrizace častěji neoprávněně znevýhodňováni resp. je odmítáno jejich přijetí se

zdůvodněním, že škola nemá dostatek asistentů pedagoga a další personální podpory, aby dokázala vzdělávání dítěte adekvátně zajistit (po rodičích je vyžadována úhrada osobní asistence tj. sociální služby, jsou směřováni do individuálního vzdělávání, nebo není jejich dětem umožňována návštěva školní družiny). Obáváme se, že parametrizace bez zachování podpůrného opatření asistent pedagoga, bude mít obdobné dopady na děti s potřebou intenzivní individualizované podpory i v běžných školách.

Zároveň je zrušení zajištění právního nároku na podporu vyrovnávající znevýhodnění dítěte v rozporu s mezinárodními úmluvami, kterými je ČR vázána a v případě rozporu s vnitrostátními předpisy mají přednost před zákonem. V případě dětí se zdravotním postižením se jedná o požadavek vyplývající pro ČR z Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením (č. 10/2010 Sb.m.s), která zavazuje státy poskytovat „účinná opatření individuální podpory“ (viz čl. 24).

Za nesystémový považujeme fakt, že asistent pedagog jako podpůrné opatření je rušen pouze v základním školství, tedy v segmentu vzdělávání, kde děti plní povinnou školní docházku. Právě v době povinné školní docházky by měl stát garantovat, že znevýhodněné děti při vzdělávání dostanou podporu, která jim zajistí naplnění jejich vzdělávacích možností a užívání práv na rovnoprávném základě s ostatními.

K bodu 6 - V § 16 se doplňuje odstavec 11: Připomínka je zásadní

„(11) Podpůrné opatření podle odstavce 2 písm. g) nelze poskytovat žákovi základní školy nebo účastníkovi školní družiny. To neplatí u dítěte zařazeného do přípravné třídy základní školy. Ředitel základní školy nebo školní družiny zřizované krajem, obcí nebo svazkem obcí má povinnost využít asistenta pedagoga podle § 161 odst. 2 nebo § 161c odst. 2 písm. c), je-li to při zohlednění vzdělávacích potřeb žáka nebo účastníka nezbytné. Pro ředitele základní školy nebo školní družiny, která není zřízena krajem, obcí nebo svazkem obcí, platí povinnost podle věty třetí obdobně.“

Požadujeme navržené znění upravit v souladu se zachováním možnosti využití asistenta pedagoga jako podpůrného opatření v základních školách včetně školních družin, je-li to nezbytné z důvodu speciálních vzdělávacích potřeb žáka. Současně navrhuje, aby z parametrizace byly vyloučovány přípravné třídy (s možností dofinancování asistentů pedagoga jako podpůrného opatření). **S hledem na skutečnost, že detaily parametrizace v době předložení návrhu novely do vnějšího připomínkového řízení nebyly známy, však doporučujeme zvážit pozastavení projednávání novelizace této části zákona.**

Navrhované znění:

„(11) ~~Podpůrné opatření podle odstavce 2 písm. g) nelze poskytovat žákovi základní školy nebo účastníkovi školní družiny. To neplatí u dítěte zařazeného do přípravné třídy základní školy. Ředitel základní školy nebo školní družiny zřizované krajem, obcí nebo svazkem obcí má povinnost využít asistenta pedagoga podle § 161 odst. 2 nebo § 161c odst. 2 písm. c), je-li to při zohlednění vzdělávacích potřeb žáka nebo účastníka nezbytné. Pro ředitele základní školy nebo školní družiny, která není zřízena krajem, obcí nebo svazkem obcí, platí povinnost podle věty třetí obdobně.~~ Podpůrné opatření podle odstavce 2 písm. g) lze poskytovat dítěti, žákovi nebo účastníkovi, je-li to nezbytné k naplnění jeho vzdělávacích možností nebo k uplatnění nebo užívání práv na rovnoprávném základě s ostatními a podpora podle § 161 odst. 2 nebo § 161c odst. 2 písm. c) pro to není dostačující.

K bodu 7 § 16b odst. 1: Připomínka je zásadní

(1) Dítě, žák, student nebo zákonný zástupce může do 30 dnů ode dne, kdy obdržel zprávu nebo doporučení školského poradenského zařízení, požádat právnickou osobu zřízenou a pověřenou ministerstvem prováděním revizí o jejich revizi. O revizi doporučení může požádat také škola, školské zařízení nebo orgán veřejné moci, který svým rozhodnutím uložil zákonnému zástupci dítěte nebo žáka, dítěti, žákovi nebo studentovi povinnost využít odbornou poradenskou pomoc ve školském poradenském zařízení, do 30 dnů ode dne, kdy doporučení obdržely, a Česká školní inspekce. ~~Revizi zprávy nebo doporučení může právnická osoba podle věty první provést i bez žádosti.~~

Navržené ustanovení umožňuje reviznímu pracovišti kdykoliv zasáhnout do výstupů z diagnostiky školským poradenským zařízením, aniž by to bylo shledáno důvodné ze strany zákonného zástupce, školy nebo České školní inspekce. Revize je přitom opravný prostředek, který revizní pracoviště provádí na jejich žádost. Možnost kdykoli zasáhnout do výstupů z diagnostiky (zprávy a doporučení stanovujícího speciální vzdělávací potřeby žáka a podpůrná opatření) je porušením principu právní jistoty, protože si zákonní zástupci, školy ani školská poradenská zařízení nemohou být jisti tím, zda revizní pracoviště nebude z vlastní iniciativy měnit výstupy diagnostiky. Potřebnost zavedení neomezené pravomoci vstupovat do výsledků diagnostiky navíc není v důvodové zprávě nijak zdůvodněna.

K bodu 11 – § 20 odst. 4: Připomínka je zásadní

(4) Osobám, které ~~získaly předchozí vzdělání~~ se vzdělávaly alespoň 2 roky v předcházejících 4 letech před příslušnou zkouškou přijímací zkoušky, ve škole mimo území České republiky, se při přijímacím řízení ke vzdělávání ve středních a vyšších odborných školách promíjí na žádost přijímací zkouška z českého jazyka, pokud je součástí přijímací zkoušky. Znalost českého jazyka, která je nezbytná pro vzdělávání v daném oboru vzdělání, škola u těchto osob ověří rozhovorem. Osoby, které se vzdělávaly alespoň 4 roky v přecházejících 8 letech před příslušnou zkouškou ve škole mimo území České republiky, mají právo na úpravu podmínek a způsobu konání zkoušky ze zkušebního předmětu český jazyk a literatura u ~~společné části~~ maturitní zkoušky tak, aby byla zachována rovnost přístupu ke vzdělání. Ministerstvo stanoví prováděcím právním předpisem podrobnosti.

Vítáme úpravu přijímací zkoušky z českého jazyka také pro uchazeče, kteří se z předchozích čtyř let alespoň dva roky vzdělávali v zahraničí. Nastavená úprava je však nedostatečná, neboť zvládnutí komunikačního jazyka trvá za vhodných podmínek zhruba 2 až 3 roky. Ovládnutí akademického jazyka (což je předpokladem školního úspěchu) trvá pak ještě dalších 5 až 7 let. I v kontextu ukrajinské krize nelze očekávat, že současní sedmáci, kteří s češtinou zrovna začínají budou v přijímacím řízení konkurenceschopní vrstevníkům, pro které je čeština rodným jazykem. Úprava se zároveň netýká jen nově přichozích dětí z Ukrajiny, jejichž jazyk je stejného slovanského základu. Do ČR přichází další stovky dětí s úplně jiným jazykovým systémem, které potřebují k osvojení češtiny ještě více času, mnohdy i celou povinnou školní docházku. Doporučujeme proto dobu adekvátně prodloužit, tak aby se ustanovení týkalo všech žáků, kteří se v zahraničí vzdělávali z předchozích devíti let, alespoň dva roky. Obdobnou úpravu doporučujeme i v části věnované maturitě.

Navrhované znění:

*(4) Osobám, které ~~získaly předchozí vzdělání~~ se vzdělávaly alespoň 2 roky v předcházejících 4 **9 letech před příslušnou zkouškou přijímací zkoušky**, ve škole mimo území České republiky, se*

*při přijímacím řízení ke vzdělávání ve středních a vyšších odborných školách promíjí na žádost přijímací zkouška z českého jazyka, pokud je součástí přijímací zkoušky. Znalost českého jazyka, která je nezbytná pro vzdělávání v daném oboru vzdělání, škola u těchto osob ověří rozhovorem. Osoby, které se vzdělávaly alespoň **4 2** roky v přecházejících 8 letech před příslušnou zkouškou ve škole mimo území České republiky, mají právo na úpravu podmínek a způsobu konání zkoušky ze zkušebního předmětu český jazyk a literatura u ~~společné části~~ maturitní zkoušky tak, aby byla zachována rovnost přístupu ke vzdělání. Ministerstvo stanoví prováděcím právním předpisem podrobnosti.*

V ustanovení § 20 upravujícím vzdělávání dětí s jazykovou bariérou zároveň schází zakotvení jazykové přípravy na střední škole, které je aktuálně upraveno v rámci podpory ukrajinských žáků, a mělo být v rámci novelizace zákona systémově zajištěno pro všechny žáky s jazykovou bariérou. Dále je třeba rozšířit možnost absolvování jazykové přípravy ve školách na děti a žáky, pro které čeština není prvním jazykem, ačkoliv mají české nebo dvojí občanství.

K bodu 36 - § 60c odst. 5: Připomínka je zásadní

(5) Zadávající učitel může vyloučit uchazeče z konání jednotné zkoušky nebo školní přijímací zkoušky, pokud uchazeč vážně nebo opakovaně porušil pravidla pro konání zkoušky nebo jiným způsobem vážně narušil její průběh; zadávající učitel důvody vyloučení uchazeče písemně zaznamená do dokumentace školy.

Navrhovaná úprava zakotvuje zcela nový odstavec, který upravuje právo zadávajícího učitele vyloučit z konání přijímací zkoušky uchazeče, který vážně nebo opakovaně narušuje průběh zkoušky. Takto definovaná úprava může vést k nerovnostem při přijímacím řízení a závisí na subjektivním posouzení daným učitelem. Žáci jsou u přijímacího řízení ve velkém stresu a v důsledku toho mohou vykazovat nestandardní nebo náročné chování. Učitel by měl být schopen si v rámci přijímacího řízení nastavit bezpečné prostředí a pravidla i bez využití takto přísné sankce s přímými dopady na další vzdělávací dráhu jedince. Doporučujeme navrhovaný odstavec z návrhu zákona vypustit.

Pozn. Změny, které navrhujeme, jsou v textu vyznačeny červeně.